УДК 658.589.009.12:332.1

Коноваленко М.К.
к.т.н., доцент, Харківський соціально-економічний інститут

Яковлева Н.Г.
к.д.упр., доцент, Харківський соціально-економічний інститут

Інноваційно - інвестиційна діяльність в контексті підвищення конкурентноздатності регіону

Анотація

В роботі розглянуто актуальність інноваційного шляху розвитку економіки України. Визначено необхідність залучення інвестицій для активізації інноваційного процесу. Перелічені можливі джерела залучення інвестицій, їх переваги та недоліки. Подано алгоритм економіко-математичної моделі оцінки ефективності інвестицій на регіональному рівні.

Світова модель економічного зростання базується сьогодні на трьох визначальних чинниках: глобалізації економіки, впровадженні новітніх інноваційних технологій і посиленні конкурентної боротьби.

На нашу думку, переваги насамперед мають ті виробники, які активно впроваджують нові технології та технологічні процеси. Це дозволяє їм адекватно реагувати на зміну попиту споживачів та випускати високоякісну конкурентоспроможну продукцію.

Як ми бачимо, у ринковій системі господарювання категорія інноваційного розвитку набуває першочергового значення. Саме інноваційний розвиток обумовлює виробничі, економічні, науково-технічні, організаційні, управлінські зміни на новій якісний основі, які сприяють виготовленню товарів, здатних протистояти суперницьким аналогам в умовах поширення глобалізаційних процесів. Наслідком активізації інноваційної діяльності є також забезпечення стабілізації в основних галузях економіки на основі інтенсифікації, створення експортноріентованої продукції, а також сти-

мулювання розвитку високотехнологічних виробництв.

Інноваційний тип економічного розвитку дедалі більше стає тим фундаментом, який визначає економічну міцність країни, її регіонів, а також їх перспективне місце на світовому ринку.

Інноваційна діяльність потребує значного фінансового забезпечення. Фінансуванням інвестиційних проектів вважається безпосереднє вкладення інвестицій або здійснення практичних дій з метою одержання доходу. Фінансові інвестиції включають кошти, основні фонди, цінні папери, ліцензії та будь-яке інше майно, технологічні розробки, вкладені в об'єкти підприємницької діяльності для одержання прибутку на умовах платності, зворотності й терміновості.

У міжнародній практиці для фінансового забезпечення перспективних проектів використовуються наступні джерела: кошти приватних компаній (корпорацій) і індивідуальних інвесторів; можливості світового фондового ринку; кредити міжнародних фінансово-кредитних організацій (МВФ, Світового банку, ЕБРР і ін.); кредити міжнародних експортних агентств; кредити національних комерційних банків, державні запозичення та ін.

Звичайно, жоден з перерахованих джерел не є єдино можливим і гарантованим для великих і середніх вкладень в економіку України. Для багатьох великих проектів доцільне залучення комбінованих (змішаних) джерел фінансування. Це пов'язане з низкою причин. Повнокровний ринок корпоративних цінних паперів в Україні поки що не сформований. Інвестиційний процес обмежений простим відтворенням основного капіталу. Він потребує відволікання значної частини валового внутрішнього продукту (ВВП) від поточного споживання з метою накопичення. Інвестиційні ресурси виключаються з розширеного відтворення на весь період запровадження в дію виробничих потужностей і об'єктів. Надалі вкладені кошти повертаються інвесторові в процесі експлуатації об'єктів виконаного інвестиційного проекту. Велика тривалість інвестиційного циклу і висока вартість утворених об'єктів (результатів) інвестиційного проекту вимагає виділення спеціальних ресурсів (матеріалів, устаткування та ін.), економічний оборот яких відображають кошти.

Серед джерел фінансування інвестиційної діяльності в Україні звичайно виділяють: власні фінансові ресурси й внутрішньогос-

подарські резерви інвесторів (чистий прибуток; амортизаційні відрахування; кошти, які виплачені органами страхування у формі відшкодування); позикові кошти (банківські кредити, облігаційні позики та ін.); залучені кошти (кошти, отримані від емісії акцій, пайові внески юридичних і фізичних осіб у статутний капітал); кошти, акумульовані добровільними союзами (об'єднаннями) підприємств і фінансово-промислових груп, а також ті, які мобілізуються забудовниками (підрядниками) у порядку участі на паях для будівництва об'єктів; кошти державного бюджету, що надаються на безоплатній та зворотній основі; кошти, наданні іноземними інвесторами у формі кредитів, позик, внесків у статутні капітали вітчизняних підприємств.

Необхідно відзначити, що із усіх перелічених джерел фінансування, самими надійними є власні джерела. Їх недолік полягає у тому, що вони можуть бути використані тільки для реалізації невеликих інвестиційних проектів, тобто інвестиційні ресурси власних джерел обмежені. Тому великі інвестиційні проекти, в більшості випадків, фінансуються за рахунок як власних джерел, так і позикових.

Позикові кошти (кредитне фінансування) є значним джерелом фінансування інвестиційної діяльності. Кредити в таких випадках мають як позитивні, так і негативні риси. До позитивних рис відносяться високий обсяг можливого залучення та значний зовнішній контроль за ефективністю їх використання. З іншого боку, позикові кошти мають мінуси - складність залучення і оформлення, необхідність надання відповідних гарантій або застави майна; підвищення ризику банкрутства у зв'язку з несвоєчасністю погашення отриманих позик, зменшення прибутку від інвестиційної діяльності у зв'язку з необхідністю сплати позикового відсотка.

До залучених коштів також відносяться кошти, отримані шляхом емісії акцій, пайові і інші внески юридичних і фізичних осіб у статутний капітал. До подібних джерел фінансування можуть звертатися акціонерні товариства і інші підприємства, що існують за рахунок внесення паїв. Звичайно акціонерне фінансування використовується для реалізації великомасштабних інвестицій при галузевій або регіональній диверсифікованості інвестиційної діяльності. В більшості випадків, застосування такого джерела доцільне для фінансування великих інвестиційних проектів та по-

яснюється тим, що витрати, пов'язані із проведенням емісії, перекриваються значними обсягами залучених ресурсів. Залучення інвестиційних ресурсів у рамках акціонерного фінансування здійснюється за допомогою додаткової емісії простих акцій. Акціонування як джерело фінансування інвестицій має ряд переваг: низька ціна залучених коштів при більших обсягах емісії; виплати за користування залученими ресурсами не носять безумовний характер, а виплачуються залежно від фінансового результату діяльності акціонерного товариства; використання залучених інвестиційних ресурсів не обмежене строками. Недоліком даного джерела є те, що для давно працюючих підприємств, нова емісія акцій може розцінюватись інвесторами як негативний сигнал, що у свою чергу може несприятливо позначитися на курсі акцій підприємства.

Державне фінансування інвестицій може здійснюватися в таких формах як фінансова підтримка високоефективних інвестиційних проектів, фінансування в рамках цільових програм, фінансування проектів у рамках державних зовнішніх запозичень.

Ще одним джерелом фінансування інвестиційної діяльності є фінансування проектів в рамках державних зовнішніх запозичень. Основними способами залучення прямих закордонних ресурсів у національну економіку є залучення іноземного капіталу шляхом створення спільних підприємств (у тому числі - шляхом продажу закордонним інвесторам великих пакетів акцій українських акціонерних товариств); реєстрація на території України підприємств, що повністю належать іноземному капіталу; створення вільних економічних зон (СЕЗ), спрямоване на активне залучення закордонних інвесторів у певні регіони країни.

Виходячи з цього, для проведення ефективної інноваційної діяльності доцільно створювати умови для поступового накопичення внутрішніх засобів та активного залучення закордонних ресурсів.

Одним із важливих факторів, що сприяє впровадженню інновацій у виробничий процес, а разом з тим обумовлює розвиток галузей економіки, є їхня інвестиційна привабливість. Вона залежить від багатьох чинників, найвагомішими з яких є: пріоритетність даної галузі чи виду виробництва у даному регіоні, їх рентабельність в даний час та інше.

Проблема інвестицій є багатогранною та вельми актуальною. В цьому напрямі добре відомі наукові роботи таких фахівців, як І. Бланки, В. Бочарової, Т. Ващенко, О. Величко, О.Гаврилюка, В.Ковальової та ін. Вони розглянули цілий ряд методологічних питань ефективного використання інвестицій, побудови економіко-математичних моделей оцінки ефективності інвестиційної діяльності на регіональному рівні.

Науково - обґрунтований вибір напрямків інвестування - найголовніший етап у процесі інвестиційної діяльності для активізації інноваційних процесів. Для того, щоб не помилитися при вкладені коштів необхідно чітко усе проаналізувати та зважити. Тому ми вважаємо, що аналіз основних показників, який повинен передувати прийняттю рішення щодо вкладання інвестицій, дуже важливий і відповідний етап.

Щоб побудувати моделі оцінки ефективності інвестицій у регіоні необхідно провести детальний попередній аналіз основних показників господарчої діяльності об'єктів інвестування з метою виявлення тенденції їх розвитку.

Алгоритм побудови економічно - математичної моделі складається з таких етапів [3]:

Етап 1. Визначення низки показників, які впливають на ефективність інвестицій у конкретній галузі економіки. Такими показниками можуть бути обсяги:

виробленої продукції;

основних засобів виробництва;

прибутків;

вкладених інвестицій у галузь народного господарства.

Комплексний показник – це ефективність інвестицій у конкретну галузь економіки. Якісний показник повинен варіюватися залежно від етапу дослідження (на першому етапі дослідження, якісний показник – це обсяг інвестицій у конкретну галузь, на другому етапі – це обсяг основних засобів виробництва у галузі, на третьому етапі – це обсяг прибутку, отриманого галуззю).

Етап 2. Дослідження однорідності сукупності.

Кількісна оцінка однорідності досліджуваної сукупності за комплексом ознак робиться за допомогою коефіцієнта варіації для кожного показника (обсягів інвестицій, основних засобів виробництва і виробленої продукції; отриманого прибутку). Однорідністю

прийнято вважати сукупність, для якої значення коефіцієнта варіації менше ніж 33%, що дає можливість отримати в подальшому дослідженні достовірні дані.

Етап 3. Побудова мультиплікативної моделі.

Мультиплікативна модель дає характеристику ступеня зміни комплексного показника ефективності інвестицій під впливом зміни кожної з ознак: кількісної (середньорічний обсяг інвестицій у галузь економіки) та якісної, що буде змінюватися у залежності від напряму дослідження, оскільки необхідно виявити взаємозв'язок обсягів виробництва продукції, основних засобів виробництва у галузі та прибутку, отриманого галуззю. Виходячи з комплексного та факторного показників визначається агрегатний індекс кількісного та якісного показника.

Етап 4. Побудова адаптивної моделі.

Адаптивна модель відображає частку впливу кожного з факторів на зміну комплексного показника.

Етап 5. Побудова та дослідження стохастичної моделі.

Основними інструментами при побудові даної моделі є коефіцієнт апроксимації, теоретичний ряд та лінія тренду. Найбільш розповсюдженим з методів статистичного вивчення тренду є метод аналітичного вирівнювання (апроксимації). Сутність методу полягає у наступному: тренд розраховується як функція часу на основі адекватної математичної функції, яка найкращим чином відображає тренд і визначається за методом найменших квадратів – сума квадратів відхилень фактичних і теоретичних рівнів має бути мінімальною.

Правильний вибір трендової моделі дозволяє знайти закономірність тренду (фактичної кривої). Вибір математичної моделі проводиться на основі динаміки зміни узагальнюючих характеристик ряду.

Етап 6. Побудова регресивної моделі та прогнозування темпів зменшення показників, які досліджуються за галузями економіки регіону. Якщо значення коефіцієнта кореляції буде більшим за 0,5, то це буде говорити про залежність ефективності інвестицій від показника, що досліджується.

Таким чином, за допомогою викладеного алгоритму, можливо отримати кількісну оцінку ефективності інвестицій в ту чи іншу

галузь або підприємство, спрогнозувати, як інвестиції впливатимуть на соціально-економічний і інноваційний розвиток регіону.

Методи дослідження, які засновуються на математично- статистичному моделюванні економічних процесів, дозволяють на об'єктивному рівні оцінити та виявити тенденції їх розвитку. Узагальнення результатів дослідження, яке полягає в використанні системи методів, дозволяє отримати всебічні і повні результати дослідження. Така система методів дозволяє отримати узагальнюючу комплексну модель. Модель отримується за допомогою синтезу результатів оцінки виявлених закономірностей або прогнозуванням розвитку явища на перспективу за допомогою евристичних, стохастичних і економетричних моделей. Використання представленої моделі дозволяє передбачити економічні результати інвестування інноваційних процесів в регіоні і вибрати найкращий варіант розвитку.

Для розвинених країн світу і країн, що розвиваються, або переживають кризу в економіці, саме інвестиційна політика, що стимулює прийняття інноваційних рішень і виконання інвестиційних проектів, що забезпечують підтримку техніко-технологічного стану народного господарства на світовому рівні, або сприяють досягненню його, економічні зусилля в цьому напрямку, є одними з найважливіших шляхів успішного здійснення незалежної внутрішньої і зовнішньої політики.

Література

1. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент – К.: ЛТД «ИТЕМ», 2007. – 445 с.

2. Ілляшенко С. М. Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи: Навч. посібн. – Суми: ВТД „Університетська книга". 2003. – 278 с.

3. Ковалев В. В. Методы оценки инвестиционных проектов – М.: Финансы и статистика, 1999. – 144 с.

4. Управление исследованиями, разработками и инновационными проектами / Под ред. Валдайцева С.В. – СПб: СПбГУ, 1996. – 186с.

5. Геєць В. М., Семиноженко В. П. Інноваційні перспективи України – Х.: Константа, 2006. – 272 с.